

N:o 5.

Af Herr **Mankell**: *Angående mantalspenningarnes afskaffande.*

Få skatter torde i afseende på sin tillkomst varit orättvisare, än de så kallade mantalspenningarne.

När Gustaf II Adolf behöfde penningar till sin krigföring, förmodde han Ständerna år 1625 att, bredvid den afgift för mäld som till odalqvarnarne erlades, åtaga sig den s. k. qvarntullen, som utgick med 9 till 12 procent af varans värde, äfven utgjordes af de eljest vanligtvis från skatter befriade folkklasserna, samt var något högre för de ädlare sädeslagen än de gröfre. För att underlätta uppbörden afskaffades alla väderqvarnar, bäckeqvarnar och hästqvarnar, som kunde vara odalqvarnarne till förfång.

Snart måste dock allmogen tillåtas behålla åtminstone handqvarnarne, mot en personlig afgift af 1 mark (en tunna råg gälde då 9 mark). Denna afgift höjdes dock år 1628 till 3 mark och år 1629 till icke mindre än 5 mark, vid hvilket belopp den sedermera bibehölls under trenne år. Som den likväl för den fattige befans »odräglig», afskaffades den från och med år 1632. Men då den egentliga qvarntullen, som åtminstone temligen lika drabbat alla samhällsklasser, år 1634 för de bemedlade befans lika »odräglig» och därför afskaffades, återinfördes den *personliga afgiften* till ett belopp af 3 mark silfvermynt (då omkring 3 kronor) samt gaf derigenom upphofvet till de nu kvarstående mantalspenningarne.

Angående de förändringar denna personliga skatt sedermera under tidernas lopp undergått, må hänvisas till vanliga kamerala arbeten. Den utgick länge till olika belopp för olika personer, samhällsklasser och landsdelar, men fördelades slutligen temligen likartadt. Rörande förändringarne från och med år 1809 har skatteregleringskomitén redogjort i sitt utlåtande och förslag angående skatteförhållandena i riket (del III, s. 43). Vid riksdagen 1862—1863 bestämdes den till sitt nuvarande belopp, 40 öre för man och 20 öre för qvinna, med undantag af åtskilliga befrielser.

Rörande de personliga skatternas orättvisa torde numera icke mera än en tanke råda. Att en skatt skall kunna utgå till samma belopp för den, som har 1,000 eller 100,000 kronor i inkomst innebär i sjelfva verket ett så upprörande våld mot de obemedlade att det på intet sätt kan försvaras. Detta har äfven så till vida erkänts af skatteregleringskomitén, att den i sitt utlåtande (s. 57) kallar den personliga beskattningen såsom den »råaste af alla skatteformer», »tillhörande staternas barndom» o. s. v.

Senast församlade Riksdag har äfven i den mån behjertat detta förhållande, att den medgifvit afskaffande af den personliga skyddsafgiften till staten och af fattigvårdsafgiften till kommunen, jemte några mindre kommunala afgifter af samma art.

Men ännu återstå personliga afgifter till ett belopp af förmodligen 3 till 4 millioner. Man kan svårligen föreställa sig att Riksdagen skulle vilja stanna på den en gång beträdda banan att upphäfvå så påtagligt orättvisa skatter. Om ett kortare uppehåll i afseende på detta sträfvande möjligen skulle kunna försvaras med afseende på de *kommunala* personliga afgifterna, till dess man utrönt verkan af den sednast beredda lättnaden, synes detsamma deremot icke böra komma i fråga med afseende på den enda, ännu kvarstående personliga skatten till staten.

Skatteregleringskomitén har visserligen försökt motivera dess fortfarande bibehållande, men på ett sätt, som i sanning måste förefalla föga lyckligt.

Den säger nemligen s. 58: »Åtminstone *en*, men lindrig, personlig skatt till staten låter försvara sig ur den synpunkt, att de fördelar, en af staten tryggad samhällsordning bereder, just genom den säkerhet för dessa fördelars åtnjutande, som staten skänker, ej äro för en hvar så påtagliga, att icke en påminnelse derom i skatteform kan vara erforderlig; och då för den stora mängden af medborgare det gagn, staten bereder dem, består just i skyddandet af deras personliga verksamhet, lärers äfven ur denna synpunkt skäl för *en* personlig skatt till staten ej saknas.»

Detta vill med andra ord säga: därför att allmänheten är så okunnig att den ej påtagligen fattar, det skatterna i allmänhet utgå till betryggande af säkerheten i samhället, och därför att den icke äger en sådan kännedom om skatteväsendet, att den vet att skatternas hufvuddel, som är förbrukningsskatterna, för detta ändamål användes — därför skall man påminna den om förhållandet, men tillika draga fördel af dess okunnighet genom bibehållandet af en orättvis personlig skatt, hvilken förnämligast drabbar de obemedlade, som dessutom företrädesvis tryckas af förbrukningsskatterna. Uti ett sådant räsønnemang ligger hvarken logik, moral eller sanning, och dess syftemål torde så mycket mindre kunna vinnas, som den stora allmänheten numera mycket väl känner till beskaffenheten af vårt skatteväsen samt vet, huru statens inkomster användas.

Af ungefär samma halt är skatteregleringskomiténs följande strof: »Härvid torde ej heller böra förbises, att, då det nutida samhällets invecklade förhållanden med en viss nödvändighet kräva en förr okänd mångfald af skatteformer såsom vilkor för ernåendet af det stora syftemålet, skattebördornas möjligast rättvisa och jemna fördelning, så torde tillräckliga skäl förefinnas att i skattesystemet bibehålla äfven den speciela skatteformen af rent personliga skatter.»

Detta är ännu värre. Hvar finnes bevisadt att samhällets invecklade former kräva en förr okänd *mångfald* af skatteformer? Och om så äfven vore förhållandet, ligger häruti ringaste skäl för bibehållandet af en såsom absolut orättvis erkänd skatteform? Och kan bibehållandet af en sådan skatteform bidra till »skattebördornas möjligast rättvisa och jemna fördelning»!

Lika olycklig synes komitén hafva varit i motiverandet af *valet* mellan de båda personliga afgifter till staten, som borde bibehållas, då den härtill utsåg mantalspenningarne i stället för skyddsafgiften. Om någon mening skulle legat i bibehållandet af en personlig afgift för att derigenom påtagligen erinra om det »skydd» samhället bereder, så borde väl *skyddsafgiften*, som bär namnet häraf, för detta ändamål varit lämpligast, särdeles som den »häfd», hvilken anföres till mantalspenningarnes förmån, hvilat på så orättvis historisk grund som ofvan är omnämnd.

Det enda skäl, som med något fog skulle kunna anföras för bibehållandet af mantalspenningarne, vore det finansiella, nemligen deras oundgängliga nödvändighet för fyllande af statsverkets behof af inkomster. Ett dylikt skäl kunde möjligen med något sken af berättigande anföras vid föregående riksdag, då stora utgifter för försvarsväsendet och för jord-

skatternas ersättande under en längre tid förelågo. Men då dylika utgifter antagligen icke i sådan utsträckning snart torde kunna ifrågasättas; då de 700,000 kr. mantalspenningarne representera, på en budget af 79 millioner utgöra en försvinnande liten procent, hvilken i händelse af behof lätteligen genom en rättvisare skatteart kan ersättas; och då slutligen statsinkomsterna af förbrukningsskatterna, hvilka just trycka på de folkklasser, för hvilka de personliga skatterna måste vara mest känbara, under de senaste åren så rikligen tillströmmat, synes ur finansiell synpunkt intet hinder böra möta för mantalspenningarnes afskaffande.

Med anledning af allt, som sålunda ofvan blifvit anfördt, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att mantalspenningarne från och med år 1885 måtte upphöra.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles.

Stockholm den 24 Januari 1884.

J. Mankell.
